

*Алімасова Д. П.,
аспірант кафедри математики,
теорії та методики навчання математики
РВНЗ „Кримський гуманітарний університет” (м. Ялта)*

Постановка проблеми. Проаналізувавши спеціалізовану літературу, ми прийшли до висновку, що процес навчання студентів-менеджерів туристичних підприємств новим інформаційним технологіям повинен відбуватися з урахуванням професійної підготовки яка на сьогодні вимагає докорінних змін у розробці навчальних програм вищих шкіл порівняно з підходами концепції загальної „комп’ютерної грамотності”. Таким чином, згідно з твердженням М. Лапчика [6, с.1-5], дисципліни інформатичної спрямованості повинні уявляти собою складову предметної підготовки фахівця, а їх змістовність – бути орієнтованою на майбутню професійну діяльність. Але, також неможливо не погодитися з Н. Леоновим [7], який вважає, що будь-яка дисципліна повинна бути орієнтована не лише на придбання технічних знань та навичок, оскільки в цьому випадку інформатичної підготовки фахівця не буде відповідати сучасним вимогам ринку праці. При розгляданні різноманітних досліджень, документів та відповідної літератури, стало зрозуміло, що єдиної думки про мету навчання курсів з інформатики на управлінських спеціальностях вищої школи і місці їх як навчальних дисциплін немає. Отже, **мета** данної статті полягає у аналізуванні історії становлення, сучасного стану викладання дисциплін інформатичної спрямованості та подальших перспективах розвитку їх змісту в системі вищої освіти.

Інформатизація освіти, і зокрема управлінської, в умовах вищого навчального закладу повинна ґрунтуватися на концепції безперервного формування інформатичних компетентностей. Оскільки початок закладення таких компетентностей починається ще в школі, то треба зазначити, що на сьогодні широко розгорнуті дослідження в напрямку інформатизації системи середньої освіти та продовжуються вестися розробки в цьому напрямку.

Аналіз досліджень. Методика навчання інформатики в школі досить детально розглядалась в працях І. Антіпова, А. Абдукадірова, В. Болтянського, М. Жалдака, Г. Звенігородського, А. Єршова, М. Лапчика, А. Кузнецова, Н. Морзе, Ю. Первіна, Ю. Рамського та ін. проблемі інформатичної підготовки майбутніх менеджерів присвячені роботи О. Гончарової, В. Сафіної, Г. Боевої, Ю. Романишина, Т. Коваль, О. Пшеничної, О. Ібрагімової, Г. Агабаян, К. Лавіної, Т. Золотарьової, С. Кобзової, Ю. Атаманчук, Р. Жарікова, О. Єршової, С. Цветкової, І. Малініної, Ю. Орлової та ін.

Виклад основного матеріалу. Не зважаючи на таку велику кількість досліджень, проблемам навчання інформатичних дисциплін у вищих школах, на жаль, приділяється досить мало уваги. Перші спроби введення інформатики, як дисципліни, в освіту були зафіксовані у 1985 році, коли Державна політика була спрямована на введення нового предмету „Основи інформатики і обчислювальної техніки” в межах середньої школи та ВНЗ, які здійснювали професійну підготовку на базі основної загальної освіти. У середині 60-х років ХХ сторіччя А. Брундом [1] було запропоновано вивчати програмування в змістовних позначеннях.

Середина 70-х років ХХ ст. визначається появленням та поширенням терміну „комп’ютерна грамотність”, зміст якого значно варіюється. Ядром цієї дефініції на першому етапі з’явилося вивчення алгоритмів і реальної мови програмування (Бейсик, Паскаль та ін.). Характерною рисою вітчизняного курсу інформатики і обчислювальної техніки того часу у вищій школі можна вважати характер підкреслено „програмістський”. Основним завданням цих дисциплін було навчання студентів основним прийомам роботи з комп’ютером і вирішенню простих завдань з використанням мов програмування.

У 1979 році такими науковцями, як А. Єршовим, Ю. Первіним та Г. Звернігородським було поставлене питання про важливість формалізації основних понять з інформатики. Наприкінці 80-х років ХХ століття, Б. Гершунський у своїй монографії „Комп’ютеризація у сфері освіти: проблеми і перспективи” розглянув такі поняття, як „інформація”, „інформатика”, „модель” та „алгоритм”. А. Єршовим у 1987 році було розглянуто питання про необхідність переходу від „комп’ютерної грамотності” до інформаційної культури, сформулював поняття інформатики, алгоритму, мови програмування, команди.

У 1988 році М. Жалдак, Н. Морзе, Ю. Рамський та М. Шкіль [2] випустили навчальний посібник для вчителів „Вивчення мов програмування в школі”, в якому вперше в СРСР був запропонований так званий призначений для користувача ухил у вивченні інформатики, коли на перший план виходило вивчення інформаційних технологій (прикладних програмних засобів загального і спеціального призначення), а навчання програмуванню відходило на другий план.

У 1992 році, завдяки А. Авербуху, В. Гисину, Я. Зайдельману та Г. Лебедеву світ вперше побачив посібник для вчителів середніх шкіл, що працюють по згаданому пробному підручнику, в якому пропонують орієнтуватися на вивчення базових понять і методів інформатики, на виявлення фундаментальної спрямованості курсу інформатики. У подальших дослідженнях у цьому напрямку більшість праць пов’язані з підготовкою педагогів, але проблемі інформатичної підготовки менеджерів, на жаль, приділено мало робіт (таблиця 1).

Таблиця 1

**Основні напрями дослідження проблем інформатизації освіти
вищої школи**

Автор та рік	Зміст дослідження
1	2
<i>Український досвід</i>	
Т. Золотарьова (2000 р.)	Організація робочого місця менеджера на основі інформаційних технологій
Ю. Романишин	Формування готовності майбутніх документознавців-менеджерів до професійної

(2006 рік)	діяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій
О. Гончарова (2007 р.)	Теоретико-методичні основи особистісно-орієнтованої системи формування інформатичних компетентностей студентів економічних спеціальностей
Ю. Атаманчук (2008 р.)	Організаційно-педагогічні умови самостійної роботи майбутніх менеджерів підприємницької діяльності в інформаційному навчальному середовищі університету
Т. Коваль (2008 рік)	Теоретичні та методичні основи професійної підготовки з інформаційних технологій майбутніх менеджерів-економістів
О. Пшенична (2008 рік)	Використання інформаційних технологій у майбутній діяльності менеджера: функціональна структура та професійна підготовка
Ю. Романишин (2009 рік)	Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на формування готовності майбутніх документознавців-менеджерів до професійної діяльності: результати формувального експерименту
О. Пшенична (2009 рік)	Інформаційна компетентність майбутнього менеджера організацій: педагогічний аспект
С. Кобзова 2010	Досвід використання сучасних технологій та методів у процесі підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до проектування регіональних маршрутів
Ю. Романишин (2011 рік)	Формування процесуального компонента в майбутніх документознавців-менеджерів за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій
О. Пшенична (2012 рік)	Підготовка майбутнього менеджера організацій до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності
<i>Російський досвід</i>	
Р. Жариков (1998 год)	Методика использования информационных технологий в процессе повышения квалификации менеджеров промышленных предприятий
Е. Ершова (2001 год)	Профессиональная подготовка менеджеров туризма с использованием Internet – технологий
В. Сафина (2004 год)	Формирование интегрированной информационно-компьютерной среды при двухуровневой подготовке менеджеров
С. Цветкова (2004 год)	Профессиональная языковая подготовка студентов-будущих менеджеров средствами информационных технологий
И. Малинина (2005 год)	Информационно-методическое обеспечение дистанционного обучения студентов-менеджеров
А. Боева (2006 год)	Педагогические условия формирования системной компьютерной грамотности будущих менеджеров
О. Ибрагимова (2008 г.)	Подготовка будущих менеджеров к использованию информационных технологий управления в профессиональной деятельности
Ю. Орлова (2009 год)	Современные информационные технологии как средство повышения эффективности подготовки будущих менеджеров в вузах физической культуры
Г. Агабаян (2010 год)	Формирование готовности к использованию информационных технологий в профессиональной деятельности будущего менеджера
К. Лавина (2011 год)	Подготовка будущих менеджеров к использованию экономических информационных систем в профессиональной деятельности

На підставі аналізу наукових джерел нами були виявлені найважливіші проблеми інформатизації вищої освіти стосовно підготовки майбутніх менеджерів туристичних підприємств, а саме:

- формування інформатичної культури менеджера (О. Гончарова, В. Сафіна, Г. Боева);
- формування готовності майбутнього менеджера до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності (Ю. Романишин, О. Гончарова, Т. Коваль, О. Пшенична, О. Ібрагімова, Г. Агабаян, К. Лавіна);
- використання нових інформаційних технологій у процесі управління та його автоматизації (Т. Золотарьова, С. Кобзова, Ю. Романишин, О. Пшенична);
- використання нових інформаційних технологій у процесі фахової підготовки студентів-менеджерів (Ю. Атаманчук, Ю. Романишин, Р. Жаріков, О. Ершова, С. Цветкова, І. Малиніна, Ю. Орлова).

Таким чином, інформатизація освіти пропонує широке використання НІТ в процесі фахової підготовки майбутніх менеджерів, в управлінні підприємствами та його автоматизації, формування готовності використовувати НІТ у професійній діяльності та формуванню інформатичної культури та компетентності.

Проблемою відбору змісту професійної технологічної підготовки студентів-менеджерів туристичних підприємств у галузі нових інформаційних технологій в межах середніх та вищих шкіл на даний час залишається необхідність формування єдиної картини, що відображає уявлення, поняття і знання з математики, економіки, фінансів і управління з баченнями та поняттями з інформатики. Оскільки роль інформатизації технологій прийняття управлінських рішень досі зростає, то проведення грані між змістом загальнопрофесійної і спеціальної підготовки фахівця, визначенням пріоритетності понять і уявлень математики, економіки і управління перед поняттями і уявленнями інформатики стає дедалі складніше. На сьогодні спостерігається прогресування тенденції інформатичної підготовки як диференційованого і спеціалізованого навчання в межах вищого навчального закладу на рівні функціональних складових моделі майбутньої професійної діяльності фахівців з менеджменту. Данна тенденція має протиріччя між цілями формування єдиної картини та проведенням до дроблення знань, стирання міжпредметних зв'язків наукових уявлень і понять.

Технологічну підготовку в межах вищої професійної школи на управлінських спеціальностях можна розглядати як таку, що складається з загальнотехнологічного та спеціального технологічного етапів.

Перший етап інтегрує в собі міжпредметні зв'язки і сприяє формуванню у студента цілісної загальнопрофесійної картини світу, бази професійних уявлень, понять і знань, не схильних до швидкого „застарівання”, другий етап конкретизує прикладні знання, уміння і навички відповідно до обраної спеціальності.

Оскільки дисципліни інформатичної спрямованості входять до системи підготовки у вищих навчальних закладах як елемент фахової підготовки, то мета, зміст та структура його вивчення повинні визначитися перш за все загальними принципами побудови і функціонування системи вищої освіти.

Проаналізувавши навчальні плани з підготовки майбутніх фахівців, що навчаються за галуззю знань 0306 Менеджмент і адміністрування за напрямом підготовки бакалаврів 6.030601 Менеджмент та за спеціальністю 7.03060101 Менеджмент організацій і адміністрування (за видами економічної діяльності) Інституту економіки та

управління РВНЗ „Кримський гуманітарний університет” (м. Ялта), ми прийшли до висновку, що професійна підготовка спеціаліста-менеджера складається з трьох циклів підготовки: соціально-гуманітарної; фундаментальної, природничо-наукової та загальноекономічної; професійної та практичної. Дисципліни інформатичної спрямованості вивчаються на першому курсі та входять до другого циклу, а також на п'ятому курсі – відносяться до третього.

В свою чергу, концепція теоретичних основ змісту навчання в галузі нових інформаційних технологій у вищій школі ґрунтується в основному на результатах досліджень загальноосвітньої школи і вищих навчальних закладів.

В ході нашого дослідження стало очевидно, що при розв'язанні завдань вдосконалення та покращення навчання інформатики необхідно ясно уявляти як загальні, так і диференційовані цілі інформатизації освіти на всіх її рівнях. До загальних цілей на сучасному етапі відносять: формування інформатичної культури студентів-менеджерів для життя в інформаційному суспільстві; формування і використання інформаційного освітнього ресурсу протягом всього життя, у тому числі з використанням інформаційних технологій, зокрема технологій дистанційної освіти, а також формування практичних навичок щодо застосування нових інформаційних технологій загального та спеціалізованого призначення. В межах нашого дослідження, інформатичну культуру будемо трактувати як „складову загальної культури, орієнтовану на інформатичне забезпечення діяльності людини, яка відображує досягнутий рівень організації інформатичних процесів, рівень ефективності створення, збору, зберігання, обробки і використання різноманітних відомостей, що забезпечують цілісне бачення світу, його моделювання, передбачення наслідків рішень, які приймаються людиною” [3].

Формулювання загальної мети інформатизації освіти ґрунтується на підставі цілей інформатизації суспільства. В той час вибір диференційованих цілей відбувається за інтересами відомства і особистості і взаємоз'язані з вибором рівня і освітнього профелю.

Не можна не погоджуватися з тим, що на сьогодні структура навчання дисциплінам інформатичної спрямованості та на засвоєння роботи з НІТ у професійній діяльності на управлінських спеціальностях вищої школи повинна безперервно продовжувати систему знань, які були придбані в процесі формування знань у майбутнього студента в загальноосвітній школі, розширити теоретичну базу знань і адаптувати її до профільної підготовки, дати основу для постійного самовдосконалення знань, умінь і навичок в умовах швидкого зростання інформаційної компоненти в професійній діяльності, а також для подальшого навчання у вищому навчальному закладі [8, с. 3-4].

Охоплення інформатизацією всіх сфер людської діяльності, у тому числі й галузь управління, призвело до з'явлення проблеми прогностичної освіти стосовно інформатичної підготовки майбутніх фахівців, так К. Колін у своїй праці „Інформатика в системі випереджаючої освіти” [5] розглянув проблему майбутньої освіти і інформатики в умовах інформаційного суспільства, що вже формується.

При всьому цьому, зміст та методика навчання дисциплін інформатичної спрямованості повинні відбиратися за принципом забезпечення формування у студентів новітніх сучасних уявлень про роль і місце інформаційних ресурсів та процесів в суспільстві. Формування базової програми курсу „Фундаментальні основи інформатики”, структура якого була запропонована на II-му Міжнародному конгресі ЮНЕСКО „Освіта і інформатика” [5], може стати загальною для перспективної системи освіти. Також, в своїй праці, К. Колін досить детально обґрунтовує доцільність побудови програм навчання в основі якого покладається принцип модульної структуризації змісту, тобто автором передбачено, що склад і змістовність проблемних модулів, залежно від особливостей конкретного використання курсу в початковому складові, можуть варіюватися.

Окремо від цього, в дослідженні А. Шухмана [10] були зроблені аналогічні висновки. Тут автором були висунуті додаткові принципи: принцип вивчення достатніх до самоосвіти способів інформаційної діяльності; принцип інваріантності; принцип прикладної спрямованості змісту підготовки – які послужили основою для формування структури та змісту інформатичної підготовки.

Спостіраючи за швидкими темпами „старіння” та „оновлення” інформаційних технологій, неможна не зазначити про важливість створення умов блоково-модульної структуризації змісту підготовки студентів-менеджерів туристичних підприємств до використання НІТ у професійній діяльності, яка забезпечить можливість безперервного вдосконалення змісту навчання; включення нової тематики, що відображає сучасні досягнення науки і технології в галузі менеджменту, відповідно до перспектив на найближчі 2-3 роки вперед; формування у майбутніх фахівців достатньої фундаментальної підготовки і мотивації для подальшої безперервної самоосвіти.

Тенденція інформаційного суспільства, що розвивається відображається в моделі діяльності спеціалістів. Ця модель відіграє важливу роль у доборі змісту фахового навчання. Тому виникає необхідність вивчення способів інформатичної діяльності менеджерів туристичних підприємств і прогностичного оновлення моделі його діяльності. Дане дослідження визначається на основі прогнозування потреб ринку праці походить із змін мети навчання, яка залежить від процесів, що відбуваються у сучасному мірі, а саме – переходу від вивчення способів використання спеціалізованих нових інформаційних технологій, що необхідні для застосування в процесі управління.

Також, треба зазначити, що в нинішній системі вищої освіти значний акцент в межах професійної підготовки робиться практичну частину, а саме на вироблення конкретних умінь і навичок, які мають тенденцію швидкого „застарівання” в порівнянні з фундаментальними науковими теоретичними знаннями. При доборі змісту наповнювання інформатичної підготовки студентів-менеджерів туристичних підприємств необхідно вважати доцільним збільшення обсягу знань в частині вивчення закономірностей і тенденцій інформатизації майбутньої професійної діяльності. Даний підхід до добору навчального змісту називається *принципом посилення фундаментальної базової теоретичної складової*.

Структування змісту навчання відбувається за *принципом модульності змісту* інформатичної підготовки. Основою цього процесу є єдність мети і завдань. Реалізувати диференційовані навчальні цілі можливо лише в поєднанні з *принципом безперервності і ситуативності* такої підготовки й роботи це можна всередині кожного модуля, зберігаючи при цьому, спадкоємність їх змісту та міжпредметні зв'язки.

Безперечно, види й засоби інформатичної діяльності по збиранню, обробленню, зберіганню і передаванню повідомлень, в основному, незалежні від обраної спеціальності, в нашому випадку від управлінської [4, с. 77; 9, с. 4-5], тому вища освіта ставить за мету перш за все підготовку таких фахівців, які володітимуть уміньми й навичками в професійній діяльності на досить високому рівні.

Головним освітнім завданням вважається прикладне та практичне професійне навчання, яке вирішується на рівні диференційованої технологічної підготовки.

Здійснення інформатичної діяльності передбачає чітке розуміння конкретних цілей і завдань професійної діяльності та умінь самостійно їх обирати. Цьому сприяє створення навичок практико-орієнтованих дій у процесі інформатичної підготовки.

Висновки. Узагальнюючи вище сказане, вважаємо необхідним звернути увагу на те, що змістовність предметної області дисциплін інформатичної спрямованості на всіх освітніх рівнях змінюється у напрямку посилення світоглядного

аспекту. При цьому диференціація технологічної складової зберігається. Одним з завдань нашого дослідження є пошук на обґрунтування доцільного співвідношення базової теоретичної й прикладної технологічних складових безперервної інформатичної підготовки студентів-менеджерів туристичних підприємств. Це все має взаємозв'язок з моделлю майбутньої професійної діяльності фахівця з управлінням.

Література.

1. Брудно А. Л. Программирование в содержательных обозначениях / А. Л. Брудно. – М.: Наука, 1968. – 144 с.
2. Жалдак М. И. Изучение языков программирования в школе. Пособие для учителей / М. И. Жалдак, Н. В. Морзе, Ю. С. Рамский, Н. И. Шкиль. – К.: Рад. школа, 1988. – 272 с.
3. Жалдак М. И. Система подготовки учителя к использованию информационной технологии в учебном процессе: автореф. дис. на соискание учен. степени д-ра пед. наук: спец. 13.00.02 „Теория и методика обучения и воспитания” / М. И. Жалдак. – М., 1989. – 48 с.
4. Захарова Т. Б. Профильная дифференциация обучения информатике на старшей ступени школы / Т.Б. Захарова. – М., 1997. – 312 с.
5. Колин К. К. Информатика в системе опережающего образования. Доклад на II-м Международном конгрессе ЮНЕСКО. «Образование и информатика» / К.К. Колин // «Вестник Российского общества информатики и вычислительной техники». – М., 1996. – №3. – С.19-39.
6. Лапчик М. П. Реализация компонентов информатики и НИТО в учебных планах педагогических вузов // Информатика и информационные технологии в педагогическом образовании. Сборник организационно-методических материалов / М.П. Лапчик. – Омск: Изд-во Омского гос. пед. ун-та, 1996. - С. 3-12.
7. Леонов Н. Н. Методический подход к разработке стандарта образования по информатике для средних специальных учебных заведений / Н.Н. Леонов // Материалы Международной конференции ИТО. Тезисы докладов, 1995. – С. 45-56.
8. Пак Н.И. Информатика в средней школе / Н.И. Пак // Сборник организационно-методических материалов. – Омск: Издательство Омского пединститута-та, 1993. –37 с.
9. Роберт И.В. Распределенное изучение информационных и коммуникационных технологий в общеобразовательных предметах / И.В. Роберт // Информатика и образование. – 2001. – №5. – С. 12-16.
10. Шухман А.Е. Совершенствование содержания подготовки педагогических кадров к применению информационных и коммуникационных технологий в профессиональной деятельности. Дисс.... канд. пед. наук / А.Е. Шухман. – М., 2000. – 149 с.